

Bruselská královna

Životní láska Jiřího Šlitra

Byla milovaná národem, hvězdou EXPA 58. Právě v Bruselu se seznámila s Jiřím Šlitrem. Vzdělaná, inteligentní a krásná konferenciérka SYLVA DANÍČKOVÁ (75).

Veronika Bednářová

Do Číny, na právě probíhající EXPO 2010, odjela letos s českou delegací řada novinářů, zatímco do kapitalistického Bruselu nesměl v roce 1958 nikdo. O Radokově Laterně magice, o hlavní ceně celého EXPA – Zlaté hvězdě – pro Československo a o frontách před českým pavilonem se tak mohli Češi dozvědět jen z pár kradmých záběrů ve filmovém týdeníku.

Zázrak u Atomia

„Byla jsem moc pyšná, že si takový génius, jako byl režisér Alfréd Radok, vybral také mě,“ říká Sylva Daníčková, která do Bruselu odjela se dvěma dalšími konferenciérkami, Valentinou Thielovou a Zdenkou Procházkovou, v té době slavnou herečkou a manželkou Karla Högera. Další krásnou herečku, Irenu Kačírkovou, do Bruselu nepustili – z politických důvodů.

Režisér Alfréd Radok si tým sestavoval opatrně: neznámý scenárista Miloš Forman končil FAMU, režiséři Vladimír Svítáček a Ján Roháč byli jen o málo zkušenější. Oporou byl Radokovi jeho bratr Emil, skupině pak dominoval architekt a scénograf Josef Svoboda.

SYLVA DANÍČKOVÁ (na balkoně vlevo) jako třiačacetiletá, vpravo dnes ve svém bytě u Karlova mostu.

Foto LN – František Vítěk a archiv S. D.

SE ŠLITREM NAD PRAHOU:

„S Jirkou jsme k sobě patřili i nepatřili. Měli jsme hodně společného, ale byli jsme oba ambiciózní a asi jsme našemu vztahu nevěnovali péči, kterou by si býval zasloužil.“

Program režiséra Radoka a architekta Svobody běžel dvakrát až třikrát denně a tvořila jej řada scén, které se odehrávaly na filmových plátnech a zároveň na jevišti. „Naším dramaturgem byl Miloš Forman, který roli konferenciérky vymyslel tak geniálně, že uvádění jednotlivých čísel programu probíhalo jako vtipný rozhovor mezi tou na jevišti a jejími dvěma obrazy na plátně,“ vysvětluje.

Ze zápisů v knize hostů je zřejmé, že si lidé na Západě koncem padesátých let představovali Československo jako zemi, kde se běžně na ulici střílí a většina obyvatelstva je zavřená ve vězení. „A najednou viděli, že kdesi za železnou oponou je země, kde žijí normální a tvůrčí lidé. Kdo ví, jestli české ‚schvalovací orgány‘ tento dopad předvidaly... V každém případě se chlubil uměním lidí, kteří měli s režimem spíš problémy,“ rekapituluje paní Daníčková. „Vždyť tam chodily takové

celebrity jako Walt Disney, který chtěl celou show okamžitě koupit, anglická královna, Gérard Philipe...“ Ještě před koncem výstavy požádalo čtrnáct států o hostování Laterny magiky – skutečná šňůra zahraničních zájezdů se ale nikdy neuskutečnila.

O lásce se špatně povídá, není jen tak postižitelná slovy.

Laterně magice byla po návratu z Bruselu vybudována stálá scéna v paláci Adria na Národní třídě a soubor dodnes hraje na Nové scéně Národního. Režiséra Radoka ale nikdo nechválil. V Divadelních novinách se rozběhla nesmyslná štvavá polemika, do níž nakonec bojovně vstoupil i tehdy pětadvacetiletý Miloš Forman: tvrdilo se, že Radok se Svobodou princip Laterny magiky ukradli E. F. Burianovi, jemuž

Radok dělal v mládí asistenta a který byl jedním z předních účastníků nomenklatury komunistické kultury. Radok, který celý projekt Laterny považoval jen za propagační program, se pak v pražské Laterně pokoušel rozvinout tvůrčí postupy z Bruselu do nezávisle-

ší umělecké kreace. „Za to byl z Laterny vyhnán a za své úsilí poplivan,“ napsal Václav Havel v samizdatovém nekrologu za Radokem v roce 1976.

Buržoazní přežitky

Sylvě Daníčkové bylo v době EXPA třidvacet. Mluvila výborně francouzsky, anglicky a německy. „Byla jsem vedená k tomu, že co mám v hlavě, to mi nikdo nevezme,“ vzpomíná na dětství

v intelektuální rodině s masarykovskými ideály. Dědeček, lékař z Dolního Bousova, kde až do roku 1945 vyrůstala, byl humanista a vlastenec, jako jediný v obci měl auto, malého populára. Babička malovala a celá rodina muzicírovala.

„Po válce bylo obnoveno francouzské gymnázium v Dejvicích, kam jsem nastoupila. Už v roce 1948 bylo zrušeno jako buržoazní přežitek, naučila jsem se tam ale francouzsky tak, že mi to stačilo na celý život. Přejít odtud na měšťanku bylo jako přestěhovat se z jedné země do druhé,“ vysvětluje základy svého jazykového vybavení. „Jsem přesvědčená, že cizí jazyk vás jistým způsobem formuje, nějak to souvisí s myslí nebo s duší. Pamatuji si, že když jsem přijela po půl roce z Bruselu, tak jsem vypadala úplně jinak, než když jsem tam jela,“ říká Daníčková, tehdy studentka pražské Filozofické fakulty.

„Upřímně řečeno, nikdy jsem přesně nevěděla, čím chci vlastně být. Začala jsem v roce 1953 studovat historii, ale v prvním ročníku jsem si často říkala, že snad raději půjdu do továrny, vedle přednášek skvělých profesorů tam byly dějiny komunistické strany, dějiny Velké říjnové revoluce, dějiny dělnického hnutí...“ Jako úleva a pomoc přišla nabídka do filmového komparzu. „Tak jsem dostala i jednu z hlavních rolí v komedii Florenc 13.30, s Josefem Bekem, Danou Medřickou a dalšími. V Laterně magice tou dobou chystali konkurz na konferenciérku a pan architekt, který pracoval i na filmu Florenc, jim sdělil, že zná studentku, která by to snad zvládla.“

Blondák buší do piana

Jen jediná žena vyčnívá z milostného životopisu skladatele a hudebníka Jiřího Šlitra s naprostou jistotou. Sylva Daníčková, s níž se šlo bavit o čemkoli a která stejně jako Šlitr lyžovala. Právě na EXPU se seznámili – a byli spolu až do Šlitrovy smrti.

Jiří Šlitr byl v Bruselu jen opatrný mladík. Moc toho nenamluvil: později mu přezdívali Rybín nebo Tišín. Se Suchým se sice už znal (od roku 1957), ale Semafor ještě neexistoval (vznikl až v roce 1959). Tehdy platil za vynikajícího pianistu, ale s hereckým vystupováním na scéně zkušenosti neměl. Traduje se o něm slavná historka: při

ŠLITR A DANÍČKOVÁ: na jevišti při EXPU 58 se seznámili, i když jen jako kamarádi. Oba měli v té době jiné vážné vztahy. Nahoře na bruselském letišti s Jiřím Trnkou.

zkouškách Laterny jej Radok poprosil, aby se na scéně poklonil, sedl si a začal hrát na klavír. Když to pak Jiří Šlitr vykonal, byl Radok chvíli zticha a nakonec zašeptal: „Vyrobíme panu doktorovi k pianu takovou židličku na kolečkách – a pana doktora vždy raději na scéně přivezeme.“

Právě v tříapůlminutovém „koncertu šesti Šlitrů“ jasně vyzněla síla Laterny magiky postavená na principu

projekčních pláten. Živý Šlitr-pianista byl tehdy z plátna doprovázen pěti filmovými Šlitry-hudebníky, byl tam další Šlitr-pianista, pak kornetista, klarinetista, pozounista a kontrabasista.

Vždy po představení Laterny magiky se ještě v pavilonu zůstávalo: mladý skladatel hrál na piano, improvizoval, neúnavně přidával další jazzové písničky, které měl rád. „Tam jsme se seznámili, ale znali jsme se jen jako

kamarádi," tvrdí jeho pozdější životní láska, která se z Bruselu vrátila do knihovny. „Byl to trochu šok, chodit znovu studovat švabachem psané materiály k diplomové práci, která se jmenovala Švédská okupace na Moravě za třicetileté války," vzpomíná dnes žena, která si z Bruselu přivezla make-up a tužku na augenrůžky, jak se tehdy říkalo očním linkám. Pomalu se přiblížila šedesátá léta...

Zlatá šedesátá

„První polovina padesátých let je pro mě ve vzpomínkách zakrytá šedí a smutkem, jako by tu život ležel v tůni. Ale ta tůně se s EXPEM nějak roztrhla, bylo najednou víc světla, po návratu do Prahy začala okolo Divadla Na zábradlí vznikat další malá divadla, mezi nimi Semafor, vyslovený pramen osvětlení. Konečně jako by se i u nás mohl člověk radovat ze života, a tak jsem se radovala, někdy až moc... Přitom v té době tu pořád mnoho lidí, známých i neznámých, neslo těžký kříž doby," charakterizuje dnes Sylva Daníčková začínající šedesátá léta a roky s Jiřím Šlitrem. „O lásce se špatně povídá, není jen tak postížitelná slovy. A zvláště špatně se mluví o vlastní lásce.“

Díky Jiřímu Šlitrovi začala vystupovat v Semaforu ve hře *Šest žen Jindřicha VIII.*, na niž se přišel podívat Jiří Srnec, zakladatel Černého divadla, a nabídl jí místo: jezdila pak s nimi na zájezdy a četla německy povídky Miloše Macourka. Stále víc začala směřovat k psaní. V roce 1968 byla v týmu, který začal vydávat týdeník *Zítřek*. „Prvního srpna jsme otevřeli redakci. Jedenadvacátého přišli Rusové a *Zítřek* skončil.“ V té době už žil Miloš Forman v New Yorku, okamžitě po příjezdu tanků emigroval i Alfréd Radok: byl po infarktech, podepsal 2000 slov, neměl jinou možnost. Dnes je pochován na předměstí švédského Göteborgu.

Blesk z čistého nebe

V knížce vzpomínek *Đábel z Vinohrad* píše Pavlína Filipovská, že jí Sylva Daníčková o oněch osudných Vánocích 1969 „špitla do ucha, že je všechno v nejlepším pořádku... že se budou s Jirkou po Vánocích brát“.

„Nemyslím si, že jsme tehdy mluvili přímo o svatbě. Ale je pravda, že vztah to byl pro oba osudový, vyvíjel se k rozuzlení," říká Sylva Daníčková. Jenže Jiří

TVÁŘ EXPA DNES

♦ **Sylva Daníčková** zkusila v životě leccos: pracovala jako herečka, konferenciérka, redaktorka, překladatelka a dnes i jako autorka rozhovorů s českými vědeckými kapacitami. Nejvíce ale proslula jako konferenciérka na světové výstavě EXPO 58.

♦ **EXPO 58** bylo zásadní v tom, že komunistické vedení státu dalo autorům poměrně značnou volnost – a ti ji považovali za jedinečnou příležitost ke svobodné tvorbě v zahraničí.

♦ **Přes velkolepý úspěch** ve světě se ale Československo odmítlo zúčastnit další světové výstavy v New Yorku. I tak je bruselská účast brána jako jeden z impulzů pro nastávající politické změny – a je případně si jej při probíhajícímu „bezstarostném“ EXPU 2010 v Číně připomenout.

Šlitr pár dnů poté zemřel ve svém ateliéru s dívkou jménem Jitka Maxová. Zřejmě zapomněli zavřít plyn, říká se. V šedesátých letech patřily otravy plynem k častým příčinám úmrtí.

„Bylo to jako blesk z čistého nebe, pocit, že nastal konec světa. Říkala jsem tomu úderu Atlantida, všechno se potopilo, nezbylo nic. Naše země byla znovu obsazena cizí mocí, vrátil se starý smutek, to šedivo, neprošla jsem prověrkami na konferování, s Jirkou zmizela celá jedna krajina mého

života," říká paní Daníčková, která zůstala bezdětnou, i když napsala mnoho rozhlasových pohádek pro děti. Prožila ale dlouhý vztah s dalším životním partnerem.

Vnitřní emigrace

„V sedmdesátých letech jsem se ze všeho nejvíce chtěla schovat. Zavřela jsem se tady na Kampě, vydělávala si na živobytí v Orbisu, překládala pro Lyru Pragensis, psala pro rozhlas, pro Krátký film. Tu dobu by možná někdo nazval vnitřní emigrací," říká žena, která o skutečné emigraci nikdy vážně neuvažovala, i když si s Jiřím Šlitrem šli v roce 1968 zažádat o azyl na rakouské velvyslanectví. „Nemyslím si, že život na Západě je lepší. Jen se mi zdá, podle tváří turistů mé generace tady na Karlově mostě, že přece jen lidé tam žili trochu jinak, bez zvrátů, bez neustálého pocitu ohrožení. Jsou uvolnění, laskavější než my, umí se radovat a – alespoň někteří z mých přátel – jsou až dětsky bezelstní. Naše tváře jsou často smutné, nevlídné, se stopami hořkosti," říká Sylva Daníčková dnes.

Poněkolkáté začala úspěšně nový profesní život, když v roce 1992 nastoupila na akademii věd. Loni jí vyšla kniha *Skrytá poselství vědy*, 36 vybraných rozhovorů s vědci. „Myslím, že na takových rozhovorech je důležitý osobní přístup. Většinou docela nerozumím tomu, co vědci, které zpovídám, říkají. Ale snažím se ptát na to, co mě zajímá, oni po svém chytře odpovídají a na mně záleží, jak se pak s textem poperu," popisuje svou práci na knize, v níž nemá uveden svůj profesní životopis.

„To nebylo úmyslné. Ale máte pravdu, snažila jsem se na tu svou dávnou část života zapomenout. Nedávno mi řekl jeden pán na ulici: ‚Jste to vy, co byla tenkrát na EXPU 58?‘ A já mávla rukou a řekla: ‚To už je dávno...‘ On zvedl káravě prst: ‚Ale bylo to!‘ A já pochopila, že se člověk nemůže jen tak vzdát části svého života," říká Sylva Daníčková, loňská nositelka Náprstkovy ceny za popularizaci vědy. ●

Veronika Bednářová
reportérka Pátku

veronika.bednarova@lidovky.cz